

CONDITIONS OF USE OF NOMINATIVE AND INSTRUMENTAL PREDICATIVE IN A COMPOUND PREDICATE NOMINATIVE

S.V. Kharchenko

Abstract. The paper describes the basic linguists' views on the development of conditions of use of nominative and instrumental predicative in a compound predicate nominative in Ukrainian in the period of the end of the XIX-th and beginning of the XXI-st centuries. It is proved that 1) both an instrumental predicative and a nominative one have a norm status; 2) a nominative predicative (it doesn't depend on a morphological expression of a nominative part and a grammatical expression of a link verb **бути**) is considered to be a marked syntactic feature of the Ukrainian language. 3) predicative constructions **бути + Н. в.** и **бути + О. в.** were understood as synonymic, but nowadays in linguistic studios they are qualified as variant.

It is determined that conditions of use of predicative constructions **бути + Н. в.** and **бути + О. в.** in the period of the end of the XIX-th and beginning of the XXI-st centuries were clarified and described in details in accordance with the achievements compiled in the works of linguists of 20-ies and 30-ies of the XX-th century. Basic recommendations are highlighted. They deal with the preference of use of a predicative construction **бути + Н. в.**, and an instrumental predicative should be used if a group of a predicate has an object which is expressed by a genitive case and prepositions **у/в, для**, or the adverbial modifier of time, adverbs **ще, також, знов**, and when a nominative part of a compound predicate is before a link verb **бути**.

Keywords: a predicate, a compound predicate nominative, nominative predicative, instrumental predicative, a semantic criterion

УДК 811.111'04'373.46

ПРИЗВИЩЕВА СИСТЕМА СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКОГО ПЕРІОДУ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ АПЕЛЯТИВНОЇ ЛЕКСИКИ: ЛІНГВІСТИЧНІ Й СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ

О. Я. ДОБРОВОЛЬСЬКА, кандидат філологічних наук, доцент, докторант
Київський національний лінгвістичний університет (м. Київ)
E-mail: oxanadobrovolska@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено актуальній проблемі виявлення і опису характерних особливостей прізвища середньоанглійського періоду як складної соціолінгвістичної та історичної категорії антропонімів періоду активного становлення англійської прізвищевої системи, зокрема його номінативної, ідентифікаційної та суспільно-правової функції як факторів, що зумовлюють вибір матеріалу дослідження апелятивної лексики середньоанглійського періоду. Головна увага в роботі акцентується на тому, що у сучасному мовознавстві дослідження прізвища як лінгвістичного та соціально-правового утворення, що виникло і функціонувало у певних умовах як необхідний елемент людського спілкування і мислення, містить два аспекти: лінгвістичний (де аналізують внутрішню структуру прізвища) та соціолінгвістичний, у якому антропонімічні процеси розглядають у соціально-історичному ракурсі. В ономастичній літературі обґрунтовано принципи аналізу антропонімів як соціально-історичної категорії. В статті обґрунтовується думка про суспільно-історичну та лінгвістичну значущість назв прізвищевого типу середньоанглійського періоду, а також тісно

пов'язані між собою три аспекти прізвища – лінгвістичний, соціальний та історичний, як фактори, які зумовили обов'язкове включення їх поряд з апелятивною лексикою до фактичного матеріалу дослідження середньоанглійської лексики, зокрема агентивно-професійних назв в англійській мові XI– XV ст., що дало суттєве кількісне його збільшення та наповнення важливими для лінгвістики даними.

Ключові слова: антропонімія, прізвищева система, середньоанглійський період

Актуальність. У сучасному мовознавстві дослідження прізвищ, які, за визначенням Л. М. Щетиніна, є не лише лінгвістичним, але й соціально-правовим утворенням, що виникло і функціонувало у певних умовах як необхідний елемент людського спілкування і мислення [1, с. 14], за розробленою методикою вивчення антропонімів [2, с. 307], містять два аспекти: лінгвістичний (де аналізують внутрішню структуру прізвища) та соціолінгвістичний, у якому антропонімічні процеси розглядають у соціально-

історичному ракурсі. В ономастичній літературі обґрунтовано принципи аналізу антропонімів як соціально-історичної категорії [3, 4, 5, 6, 7, 8]; суспільно-історична та лінгвістична значущість назв прізвищевих типу середньоанглійського періоду, а також тісно пов'язані між собою три аспекти прізвища – лінгвістичний, соціальний та історичний вивчено у дисертаційному дослідженні О.Б. Гусиніної “Становление английской фамильной системы (По материалам источников VII-XVII веков)” [9].

Аналіз останніх джерел та публікацій. На те, що прізвище є соціальною категорією, указують такі його характеристики: 1) прізвища функціонують у людському суспільстві. Сама поява стійких, спадкових найменувань, які ідентифікують людину, відповідає інтересам суспільства та її членів; 2) розвиток і функціонування прізвищ безпосередньо залежить від соціально-економічного та культурного рівня розвитку суспільства [2, с. 7]. Прізвища з'явилися раніше в економічно та культурно розвинутих, як правило, централізованих державах [10, с. 179-181]; 3) у класовому суспільстві в різних соціальних прошарках прізвище з'являється нерівномірно [11, с. 9; 12, с. 15; 13, с. 423; 14, с. 10; 10, с. 20].

У першу чергу прізвища як спадкові найменування закріплюються у середовищі панівної знаті; «у представників середніх і нижчих прошарків населення вони з'являються в міру їх участі у суспільному житті» [15, с. 17]. У станово-майновому суспільстві прізвище засвідчує також місце його носія у соціальній ієрархії, його приналежність до певного роду та родинних зв'язків [16, с. 21]. Сама форма прізвища нерідко сигналізує про приналежність до певного прошарку [12, с. 13; 10, с. 20]; 4) прізвища містять багату інформацію про особливості соціальної структури, побутового устрою, світогляду попередніх епох [17, с. 8; 18, с. 6; 19, с. 248-253; 20, с. 17].

Прізвище можна охарактеризувати як історичну категорію за такими особливостями: 1) всі антропонімічні категорії зумовлені історично [21, с. 26; 10, с. 40]. Як офіційне спадкове найменування, прізвище з'являється у конкретний історичний період, на певному етапі розвитку суспільства; 2) процес формування прізвища тривав протягом століть і відбувався у кілька етапів. Поки становлення прізвищ не було завершено, у мові могли співіснувати найменування різних типів: найпродуктивніші на цьому етапі, архаїчні, ті, що лише зароджуються, різні перехідні форми [14, с. 6]; 3) прізвища виступають своєрідним «резерватом для

мовних реліктів: в їх складі зберігаються слова і словотвірні моделі, які зникнули або стали непродуктивними у процесі історичного розвитку» [22, с. 4].

Метою нашого дослідження було дослідити прізвище середньоанглійського періоду як складну соціолінгвістичну та історичну категорію антропонімів періоду активного становлення англійської прізвищевої системи, зокрема його номінативну, ідентифікаційну та суспільно-правову функції як фактори, що зумовлюють вибір матеріалу дослідження апелювативної лексики середньоанглійського періоду.

Методи. Прийоми теоретико-лінгвістичного аналізу були застосовані до наукової літератури із загальних та часткових питань історії мови, зокрема історичної ономастики, а також питань історії Англії та ін. народів Європи.

Результати. Як показало дослідження, усі великі зміни в системі других офіційних найменувань в Англії збігаються з докорінними змінами в житті суспільства. Формування і становлення прізвищ в Англії відбувалося в XI - XV ст. [23, с. 64-65] паралельно з розвитком феодальної держави (як і в інших європейських країнах). Дослідники нерідко називали становлення централізованої держави як основну умову ускладнення антропоформули [12, с. 5; 24, с. 89; 25, с. 112-113; 26, с. 137]. Створення єдиної держави супроводжується певними змінами у суспільно-політичному та економічному житті: остаточно руйнується патріархальна община, зміцнюються зв'язки між окремими районами країни, що сприяє розвитку торгівлі, зростанню міст, міграції населення; посилюється адміністративна влада й ускладнюється система оподаткування – “основа створення централізованої держави” [27, с.200]. У зв'язку з цим в країні починають регулярно проводити перепис населення, упорядковується законодавство й удосконалюється система діловодства. У цей період зростає чисельність населення: так, у середньовічній Англії з XI - до XV ст. населення збільшується від одного [28, с. 366] до чотирьох мільйонів [29, с. 127]. У цих умовах стара, одночленна формула найменувань уже не могла виконувати функцію розрізнення та ідентифікації: до складу антропоформули був уведений другий компонент, який служив “додатковою розпізнавальною ознакою” [30, с. 12]. Нормандці до того часу вже мали прізвища, багато з яких, в основному прізвища аристократів, передавалися по спадковості [31, с. 33], що також підкріпило тенденцію до використання двокомпонентних антропонімів [32, с. 98].

Прізвиська були офіційними неспадковими найменуваннями і виникали на основі реальних ознак людей, їх носіїв [9, с. 6]. Використання як прізвисько назви професійного заняття людини було вельми розповсюдженим в той час, причому дещо більше у містах, ніж у сільській місцевості [33, с. 23]. Заняття, вказане прізвиськом, як правило, збігалося з реальним основним заняттям носія цього найменування у XII -XIII ст., однак у XIV ст., й особливо у другій його половині, коли прізвища починають набувати спадкового характеру, професія людини та її прізвище вже рідко становлять ту саму назву [32, с. 98]. Дослідники вважають, що в окремих випадках прізвище - позначення заняття людини – могло виступати і як прізвисько, що давалося людині, якій були притаманні певні ознаки, характерні представникові певної професії, або людині, яка зрідка виконувала роботу цього фаху [31, с. 29].

Важливим фактором у процесі становлення прізвищ стала зміна ролі сім'ї у суспільстві [10, с. 184]. У розвинутому феодальному суспільстві сім'я – найнижчий соціальний осередок, виробнича одиниця, члени якої мають право успадкувати певну частину майна [10, с. 184-185]. Прізвище із самого початку виступає, як найменування, що свідчить про приналежність до сім'ї, наявність прізвища

підтверджувало право на спадок. Тому перехід до нової системи найменування відповідав інтересам сім'ї. Діти вступали у володіння батьківським майном відповідно до усталеного ще у період родового ладу права успадкування по материнській лінії. Наявність спільного з батьком імені виступало доказом безумовності походження конкретної людини. Таким чином, складалася одна з найтиповіших рис сучасної прізвищевої системи – передача всередині сім'ї у спадок по батьківській лінії.

Наявність відношень приватної власності було «необхідною попередньою умовою виникнення прізвищ» [25, с. 112]. На початкових етапах розвитку прізвища були фактично невід'ємні від майна (яке, в основному, становила земля) і передавалися разом з ним. Г. Хоманс відзначає цікаве явище: в середньовічній Англії чоловік отримував прізвище від жінки, якщо її майно перевищувало його власне. Якщо вже заміжня жінка отримувала великий спадок, вона та її чоловік приймали прізвище померлого родича [34, с. 187].

Поява прізвищ у феодальній знаті була стимульована становими прагненнями: бажанням підкреслити родовитість, вказати на генеалогічні зв'язки [35, с. 39; 36, с. 97]. «Це правильне зауваження, – пише у своєму дисертаційному дослідженні О. Б. Гусиніна [9, с. 23], – але у більшості випадків розвиток прізвищ зумовився практичнішими інтересами – потребою у чіткій ідентифікації людини в умовах ускладнення структури суспільства та зростання чисельності населення. Поява прізвищ як якісно нових антропонімів, що об'єднували членів сім'ї, передавалися у спадок, мали статус офіційного найменування, була історичною необхідністю та відповідала інтересам усього суспільства».

У дисертаційному дослідженні О. М. Новикової «Тенденції розвитку британського антропонімікону» [37] у розділі «Прізвища Великобританії» наявна мета - дослідити систему прізвищ сучасної Великобританії в морфологічному, семантичному та соціолінгвістичному аспектах. У дослідженні історії виникнення прізвищевих імен особливий інтерес становить їх походження, класифікація, формоутворення, соціокультурні параметри функціонування. За мету дослідження було поставлено показати становлення корпусу сучасних прізвищ на фоні життя країни їх побутування, розкрити структуру та роль у соціальній взаємодії сьогодні. Як відзначає дослідниця [37, с. 214], історія прізвищ відображає історію країни, народу, мови: корпус англійських прізвищ формувався протягом багатьох століть. Головною подією, яка сприяла становленню прізвищ в Англії, стало норманське завоювання (1066 р.), що прискорило процес феодалізації країни та формування централізованої держави, а це вимагало ретельного юридичного закріплення майнових стосунків. Через 20 років після завоювання – повний поземельний перепис населення, результатом якого стала кадастрова книга «Doomsday Book», що містила дані про 13418 поселень у 40 графствах. У ній, як відзначає О. М. Новикова [37, с. 215], представлено всі форми найменування людини: ВН (власна назва), ВН + титул, ВН + заняття, ВН + вказівка на родинність з ким-небудь, ВН + прийменник + топонім, ВН + титул + прийменник + топонім, ВН + топонім / ВН / загальна назва. 1379 року вводиться подоходний податок, що змусило владу вести облік усіх мешканців країни з 16 річного віку. Але багато людей представлені у цих записах лише одним іменем. 1413 року набув чинності закон, згідно з яким усі юридичні документи повинні фіксувати не лише перше (хресне) ім'я людини, але і вказівку на його/її рід заняття та місце проживання.

Неможливо, як зазначає О. М. Новикова [37, с. 216], точно встановити час, коли додаткові найменування перетворилися у прізвища, тобто у спадкові

найменування. Найраніше їх стали успадковувати представники феодальної знаті, що було пов'язано з оформленням прав на отримання спадку - нерухомості. Коли великі землевласники почали приймати прізвища, то найчастіше для цього вони вибирали назви основного місця свого проживання, а воно було в Нормандії. Значно менше свідчень про початок побутування прізвищ у представників інших верств суспільства через нечасте згадування в документах. Місцеві жителі, які також зафіксовані в "Doomsday Book" як землевласники, відзначені лише власним особовим іменем. До 1300 року населення Англії складало 5-6 млн., до кінця XV ст. воно зменшилося до 2 млн. внаслідок епідемії чуми. Зростання чисельності населення почалося в середині XVI ст. Пошесть забирала цілі села, і в результаті низка прізвищ зникла повністю. Відповідно до моделі відмирання прізвищ за 23 покоління, 30% чоловічих ліній зникають уже в першому покоління, починаючи з 1350 р. [37, с. 217]. Це, на думку О. М. Новикової, дві основні причини зменшення кількості прізвищ. Переважання певних прізвищ закінчилося в середині XVIII ст. Останні 100 років характеризуються явною стабільністю групи провідних прізвищ. Кількість зареєстрованих прізвищ збільшилася з XVI ст., але, як вважає О. М. Новикова [37, с. 217], в основному, за рахунок фонетичних змін.

Починаючи з XIV ст., як вказує О.Б. Гусиніна [9, с. 62], спадковий характер професійно-посадових прізвищ підкреслювали вказівкою на справжнє заняття людини (John Chirchman, реперер). 1413 року був виданий закон, згідно з яким у будь-якому документі або судовому протоколі слід було вказувати, окрім власного особового імені людини, її друге найменування та місце проживання [38, с. 38]. Це стало, як зазначає О. Б. Гусиніна [9, с. 62], фактично, офіційним визнанням прізвища як обов'язкового компонента антропоформули. Указ Генріха V не запроваджував прізвища: практично, він лише закріпив чинну в країні протягом принаймні 100-150 років тенденцію. У XIV ст. в цілому завершився процес формування системи прізвищевих найменувань [23, с. 64]. Остаточному закріпленню прізвищ сприяло запровадження 1538 року церковних метричних книг [38: 38].

У дисертаційному дослідженні К. Б. Зайцевої "Англійська антропонімія та її стилістичне використання», зокрема у розділі "Прізвищеві назви та їх історична динаміка" [20, с. 41-52], наголошено, що "офіційне закріплення прізвищ перш за все було в інтересах самих феодалів, що давало їм можливість як самим успадковувати землю, так і залишати спадок своїм дітям. Доказом у цих випадках служили генеалогічні документи, які стверджували як родинність, так і права на власність певною територією".

Окрім основної, соціально-історичної причини, виникнення прізвищ існувала і власне лінгвістична причина – тенденція до концентрації власних імен. Щоби відрізнити одного Джона від іншого, слід було давати додатковий лінгвістичний знак. Лінгвістична база для прізвищ уже існувала у вигляді прізвицьк. Закріплення прізвицьк та передача їх у спадок, за словами Френссона [31, с. 40], почалося в Англії у XIII ст. Цей процес відбувався швидше на півдні, де контакти з норманами та ін. країнами були більш інтенсивними. У Шотландії родова, тобто кланова, власна назва стала переходити у прізвище значно пізніше – у XIV ст. внаслідок більш пізнього розпаду родового ладу та пізньої феодалізації. Закріплення прізвищ на півночі затягнулося аж до XVII ст., а в Уельсі – до XIX ст. [20].

Розглядаючи прізвища в лінгвістичному аспекті, О.Б. Гусиніна [9, с. 71], зазначає: "Поняття прізвища як другого відносно особового власного імені офіційного спадкового немотивованого найменування складалося поступово протягом тривалого часу. Прізвищам передували прізвицька, які були обов'язком

етапом у розвитку всіх прізвищ, створених природним шляхом. Вони мали статус другого офіційного найменування, але, на відміну від сучасного прізвища, були індивідуальними, описовими, неспадковими антропонімами; відображали соціальні риси, найбільш значущі для людини в період становлення двочленної антропоформули: посаду, професію, родинні зв'язки, місце проживання або служби”.

Перехід до нової, двокомпонентної антропоформули здійснювався поступово. “На першому етапі до власного особового імені (яке і далі залишалося основним компонентом найменування) при записах з метою уточнення додавалася вказівка на посаду, професію, соціальний стан, походження з певної місцевості або етнічна належність, на ім'я предка або якась помітна риса зовнішності або характеру згадуваної людини. Поступово ці додаткові позначення стають повноправними другими компонентами антропоформули, тобто із складу навколо ономастичної лексики переходять у розряд офіційних найменувань, вказівка яких у документі є обов'язковою” [9, с. 24]. Створення централізованої держави є необхідною умовою єдиної національної мови [39, с. 28], що має велике значення для розвитку прізвищ як лінгвістичних одиниць (виробляються структурні моделі та принципи утворення нової антропонімічної категорії) [9, с. 71-74]. “Збереження прізвищ як привілею панівного класу тривало через об'єктивні причини недовго, – пише О. Б. Гусиніна [9, с. 57]. - Однак, при цьому у різних соціальних групах проявлялася певна тенденційність у виборі прізвищ. Великі феодали іменувалися, як правило, за назвою своїх помість; серед безземельних селян були розповсюджені описові та патронімічні імена; професійно-посадові імена зустрічалися найчастіше у містах”.

Власне ономастичним, але дуже вагомим фактором, який сприяв введенню прізвища до антропоформули було те, що після прийняття християнства і витіснення язичницьких власних особових імен, помітно “звужилося коло імен, якими дозволялося хрестити дітей” [40, с. 79; 35, с. 35; 13, с. 424]. Однак, насправді, – як зауважує О. Б. Гусиніна [9, с. 22-23], – у суспільстві функціонували далеко не всі імена, які входили до канонізованих списків: в обставинах, що склалися, система ідентифікації людини за допомогою лише одного імені себе вичерпала. До XIII ст. нормандські власні особові імена (до складу яких входили давньогерманські, французькі, біблійні, грецькі, латинські) повністю витіснили з ужитку давньоанглійські [41, с. 87]. У цьому, на думку О.Б. Гусиніної, “проявилися не стільки данина моді або наслідування завойовників ([23, с. 26-27]), скільки цілком свідоме регулювання процесу найменування церквою, усі ключові пости в якій також займали нормандці” [9, с. 50].

В Англії поширився звичай давати дитині ім'я на честь якогось родича, господаря або святого. У результаті цього значно звужилося коло імен, вживаних для найменування. Згідно з підрахунками Е. Г. Сміта, у середньовічній Англії функціонувало не більше 20 власних особових імен [38, с. 7]. Як зауважує О. Б. Гусиніна [9, с. 50], в такій ситуації потреба у другому додатковому найменуванні неминуче повинна була відчуватися гостріше, ніж у попередній період, про що свідчить різке зростання кількості прізвищ у документах після 1066 р., причому, більшість цих прізвищ були норманського походження. Ці факти лягли в основу концепції, згідно з якою звичай вживати прізвища в Англії принесли норманські завойовники [41, с. 72; 42, с. 66; 20, с. 24; 10, с. 180]. “Однак, – зауважує О. Б. Гусиніна [9, с. 71-74], – вплив нормандського завоювання на розвиток прізвищ в Англії не слід переоцінювати. Він лише створює умови максимально сприятливі для прискорення переходу до спадкових найменувань.

Англо-скандинавські та англо-нормандські контакти перш за все сприяли розширенню кола прізвищевих твірних основ за рахунок запозичення іншомовної лексики”.

Різкому зростанню кількості додаткових найменувань в записах після 1066 року сприяли такі фактори: 1) збільшення чисельності населення за рахунок притоку нормандців; 2) установа феодальних відносин у країні; 3) уніфікація власних особових імен у цей період; 4) до наявних давньоанглійських найменувань додалися нормандські найменування [43, с. 9].

Додаткові найменування виконували роль виділення та ідентифікації людини у суспільстві [41, с. 118; 44, с. 210], використовувалися в офіційних ситуаціях і мали статус юридично значущих найменувань; за своїм характером були описовими і будувалися на основі реальних ознак людей, що їх носили. У кожній людині, таким чином, було своє додаткове найменування, яке, як правило, не передавалося у спадок [45, с. 189]. Таке найменування могло порівняно легко змінюватися, якщо його семантика вже більше не відповідала тій чи тій ознаці власника. У різні періоди життя людина могла користуватися різними додатковими найменуваннями. Характерною рисою давніх других найменувань була їх здатність до вільного варіювання [45, с. 193]. За спостереженнями О. Б. Гусиніної [9, с. 25], у той період ще не встановилася орфографічна традиція, тому при записах навіть в одному документі додаткове найменування може зустрічатися у декількох орфографічних варіантах, і в подальшому кожен такий варіант міг дати початок самостійному прізвищу. Прізвиська X-XI ст. є не просто хаотичною множиною різних форм [9, с. 47], а достатньо чітко організованою, своєрідною системою додаткових найменувань: вони займають постійне місце всередині антропоформули, утворюються за певними моделями, складаючи тим самим основні риси класу прізвиськ.

Додаткові найменування, як вказує О.Б. Гусиніна [9, с. 26], не були прізвищами у повному розумінні цього слова: із сучасними прізвищами їх зближує статус юридично значущого найменування та функція ідентифікації, однак в іншому їхні характеристики відрізняються: прізвище – спадкове, десемантизоване найменування, яке не має орфографічних варіантів., а додаткове найменування є індивідуальним, мотивованим, здатним до варіювання. Саме тому додаткові найменування виділяються як самостійна антропонімічна категорія, для позначення якої вживається особливий термін: “byname” [43, с. 118; 46; 41, с. 118; 42, с. 10], ‘beiname’ [47, с. 264], “прозвище” [48, с. 36; 20; 49, с. 67; 50, с. 28], “фамильное прозвище” [36, с. 103; 51, с. 26], “прозвание” [52, с. 106], “фамильное прозвание” [12, с. 8]), “родовое прозвание” [53, с. 112; 54, с. 101].

Фактором, який визначив місце додаткового найменування в антропоформулі після власного особового імені, було те, що на ранніх етапах розвитку додаткові найменування сприймалися як допоміжний, другорядний компонент відносно до власного особового імені [55, с. 27]. Поступово додаткові позначення ставали повноправними другими компонентами антропоформули, тобто зі складу навколо ономастичної переходять у розряд офіційних найменувань, вказівка яких у документі є обов’язковою. За дослідженнями розвитку антропоформули в англійській мові, здійсненими О.Б. Гусиніною [9], аж до 1066 р. у документах зустрічаються записи, де прізвисько відсутнє або замінюється розгорнутим описом. Якщо у перших писемних пам’ятках прізвиська виступають як випадковий, допоміжний відносно до особового власного імені компонент, то в кінці давньоанглійського періоду вони стають невід’ємним складником найменування людини. Наприкінці давньоанглійського періоду прізвиська

розглядають як другорядний щодо власного особового імені компонент, вони не є всезагальними й обов'язковими. До кінця другого етапу XI-XIII ст. спадкові й неспадкові другі найменування стають повноправними компонентами антропоформули, хоча провідну роль у ній і далі відіграє власне особове ім'я. У XIV ст. докорінні зміни в житті суспільства сприяли завершенню загального переходу до двокомпонентної формули найменувань. Приблизно з XV ст. прізвище стає основним компонентом антропоформули [9, с. 71-74].

У дисертаційному дослідженні Т.Ф. Солонович [32] матеріал для вивчення тематичної групи назв осіб за професією (1771 лексем) отримано у результаті суцільного перегляду словника середньоанглійської мови за редакцією Ш. Куна [60] (випуски на букви А – Р); для збору решти середньоанглійського матеріалу (на букви Q – Z) було використано середньоанглійський словник Ф. Стретмена – Г. Бредлі [61]. До числа середньоанглійських назв осіб за професією, які підлягали аналізу [32, с. 9], увійшли найменування, зафіксовані у фінансових і переписних документах XII-XIV ст. у вигляді прізвищ людей і зібраних у низці спеціальних лінгвістичних праць, які розглядаються як лексикографічні джерела ([31, 56, 41, 57, 58]).

У нашому дослідженні середньоанглійської агентивно-професійної лексики [59] джерелом фактичного матеріалу стали: 1) середньоанглійські апелятивні назви осіб за професією, внесені як окремі словникові статті до історичних лексикографічних джерел, зокрема їх лексико-семантичні варіанти [63, 62]; 2) назви прізвищевих типу, офіційно задокументовані у складі антропоформул у період середньовіччя в переписних, судових і фінансових документах XII-XV ст. і зібрані у дослідженнях з ономастики та ономастичних словниках [31, 58, 46, 57], а також в історичних словниках англійської мови [62, 63] як ілюстративний матеріал до лексико-семантичного варіанту апелятива у вузькому (антропоформула) або широкому (антропоформула як член речення) контекстах [62, 63], або як окремий лексико-семантичний варіант з приміткою “in surnames”, “as surname” [62]. Методом не випадкової суцільної вибірки із зазначених лексикографічних та лінгвістичних джерел, за принципом відбору всіх фіксацій у складі антропоформул з подальшим групуванням їх за фонографічними варіантами у хронологічній послідовності вживання, а також першої фіксації як апелятива без відбору фонографічних варіантів, ми отримали такий фактичний матеріал дослідження – 7429 назв прізвищевих типу (з урахуванням їх фонографічних варіантів), які відтворюють у своїх антропоосновах 2013 назв осіб за професійною діяльністю, використаних у 10205 слововживаннях своїх фонографічних варіантів. Також виявлено 404 агентивно-професійні назви, що побутували виключно як апелятиви. Отже, у нашому дослідженні вивчається деривація й таксономія 2417 агентивно-професійних назв.

Висновки і перспективи. Прізвище є складною соціолінгвістичною категорією; як особлива категорія антропонімів, вони виконують номінативну, ідентифікаційну та суспільно-правову функцію. У сучасному мовознавстві дослідження прізвища як лінгвістичного та соціально-правового утворення, що виникло і функціонувало у певних умовах як необхідний елемент людського спілкування і мислення, містить два аспекти: лінгвістичний (де аналізують внутрішню структуру прізвища) та соціолінгвістичний, у якому антропонімічні процеси розглядають у соціально-історичному ракурсі. В ономастичній літературі обґрунтовано принципи аналізу антропонімів як соціально-історичної категорії; суспільно-історична та лінгвістична значущість назв прізвищевих типу середньоанглійського періоду, а також тісно пов'язані між собою три аспекти

прізвища – лінгвістичний, соціальний та історичний - зумовили обов'язкове включення їх до фактичного матеріалу нашого дослідження середньоанглійської лексики, зокрема агентивно-професійних назв в англійській мові XI –XV ст., що дало суттєве кількісне його збільшення та наповнення важливими для лінгвістики даними.

Список використаних джерел

1. Щетинин Л. М. Русские имена: Очерки по донской антропонимии / Л. М. Щетинин. – [3-е изд., испр. и доп.]. – Ростов н/Д: Изд-во Рост. ун-та, 1978. – 253 с.
2. Бахнян К. В. Социолингвистический анализ антропонимов / К. В. Бахнян // Теоретические проблемы социальной лингвистики. – М.: Наука, 1981. – С. 305-324.
3. Никонов В. А. До фамилий / В. А. Никонов // Антропонимика. – М.: Наука, 1970. – С. 83-93.
4. Суперанская А. В. К вопросу о кодификации личного имени / А. В. Суперанская // Ономастика и грамматика. – М., 1981. – С. 74-98.
5. Бондалетов В.Д. Ономастика и социолингвистика / В.Д. Бондалетов // Антропонимика. – М.: Наука, 1970. – С. 17-23.
6. Старостин Б. А. Некоторые методологические проблемы теории собственных имен / Б. А. Старостин // Имя нарицательное и собственное. – М.: Наука, 1978. – С. 34-42.
7. Заказчикова М. А. Русская антропонимия XVI -XVII вв.: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / М. А. Заказчикова. – М., 1979. – 25 с.
8. Бахнян К. В. Исследование антропонимии социолингвистическим методом / К. В. Бахнян // Проблемы внутренней и внешней лингвистики. – М.: Наука, 1978. – С. 155-159.
9. Гусынина Е. Б. Становление английской фамильной системы: (по материалам источников VII-XVII в.в.): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Е. Б. Гусынина. – Л., 1982. – 202 с.
10. Никонов В.А. Имя и общество / В.А. Никонов. – М.: Наука, 1974. – 278 с.
11. Мирославская А. Н. Собственные имена в Новгородских кабальных книгах 100-104 и 111 гг.: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / А. Н. Мирославская. – М., 1955. – 16 с.
12. Зинин С. И. Русская антропонимия XVII-XVIII вв. (на материале переписных книг городов России): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / С. И. Зинин. – Ташкент, 1969. – 22 с.
13. Каплан А. Б. Некоторые вопросы изучения французской средневековой антропонимии / А. Б. Каплан // Европа в средние века. – М., 1972. – С. 421-430.
14. Бахвалова Т. В. К изучению истории развития личных имён в Белозерье: автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Т. В. Бахвалова. – Л., 1972. – 21 с.
15. Суперанская А. В., Сулова А. В. Современные русские фамилии / А. В. Суперанская, А.В. Сулова. – М.: Наука, 1981. – 176 с.
16. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М.: Наука, 1973. – 366 с.
17. Чичагов В. К. Из истории русских имён, отчеств и фамилий (Вопросы русской исторической ономастики XV -XVII вв.) / В. К. Чичагов. – М.: Учпедгиз, 1959. – 127 с.
18. Карпенко М.В. Русская антропонимика: [конспект лекций спецкурса] / М. В. Карпенко. – Одесса: Изд-во Одесс. ун-та, 1970. – 42 с.

19. Кривощёкова-Гантман А. С. Фамилии как источник истории языка и его носителя / А. С. Кривощёкова-Гантман // Актуальные проблемы лексикологии и лексикографии. – Пермь, 1972. – С. 248-253.
20. Зайцева К. Б. Английская антропонимия и её стилистическое использование: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / К. Б. Зайцева. – Одесса, 1979. – 222 с.
21. Бестужев-Лада И. В. Исторические тенденции развития антропонимов / И. В. Бестужев-Лада // Личные имена в прошлом, настоящем и будущем. Проблемы антропонимики. – [сб. ст.]. – М.: Наука, 1970. – С. 24-33.
22. Юркенас Ю. К. Древние сложные имена в письменных памятниках великого княжества Литовского: автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Ю. К. Юркенас. – Вильнюс, 1966. – 16 с.
23. Matthews C. M. English Surnames / C. M. Matthews. – London: Wiedenfeld and Nicolson, 1966. – 359 p.
24. Никонов В. А. До фамилий / В. А. Никонов // Антропонимика. – М.: Наука, 1970. – С. 83-93.
25. Кобрин В. Б. Генеалогия и антропонимика (по русским материалам XV -XVI вв.) / В. Б. Кобрин // История и генеалогия. – М., 1977. – С. 80-115.
26. Фролов Н. К. К вопросу о фамильных именах и становление некоторых южнорусских фамилий / Н. К. Фролов // Материалы по русско-славянскому языкознанию. – Воронеж, 1977. – С. 134-139.
27. Колесницкий Н. Ф. Феодалное государство (XI -XV вв.) / Н. Ф. Колесницкий. – М: Просвещение, 1967. – 271 с.
28. Russel J. S. British Medieval Population / J. S. Russel. – Albuquerque: The University of New Mexico Press, 1948. – 389 p.
29. Штокмар И. И. История Англии в средние века / И. И. Штокмар. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1973. – 184 с.
30. Кобрин В. Б. Генеалогия и антропонимика (по русским материалам XV -XVI вв.) / В. Б. Кобрин // История и генеалогия. – М., 1977. – С. 80-115.
31. Fransson G. Middle English Surnames of Occupation (1100-1350) / G. Fransson. – Lund: C.W.K. Gleerup, 1935. – 217 p.
32. Солонович Т. Ф. Развитие тематической группы наименований лиц по профессии в английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Т. Ф. Солонович. – Минск, 1986. – 204 с.
33. Reaney P. H. The Origin of English Surnames / P.H. Reaney. – London: Routledge and Kegan Paul, 1967. – 415 p.
34. Homans G. C. English Villagers of the 13th Century / G. C. Homans. – Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1942. – 478 p.
35. Dauzat A. Les noms de famille de France / A. Dauzat. – Paris: Payot, 1945. – 454 p.
36. Селищев А. М. Происхождение русских фамилий, личных имён и прозвищ / А. М. Селищев // Селищев А. М. Избранные труды. – М.: Просвещение, 1968. – С. 97-129.
37. Новикова О. Н. Тенденции развития британского антропонимикона: дисс. ... докт. филол. наук: 10.02.04 / О. Н. Новикова. – Уфа, 2012. – 435 с.
38. Smith E. C. The Story of Our Names / E. C. Smith. – New York: Harper, 1950. – 296 p.
39. Швейцгер А. Д., Никольский Л. Б. Введение в социолингвистику / А. Д. Швейцгер, Л. Б. Никольский. – М.: ВШ, 1978. – 216 с.

40. Суперанская А. В. Языковые и внеязыковые ассоциации собственных имен / А. В. Суперанская // Антропонимика. – М.: Наука, 1970. – С. 7-17.
41. Ekwall E. Early London Personal Names / E. Ekwall. – Lund: CWK Gleerup, 1947. – XII-207 p.
42. Selten B. The Anglo-Saxon Heritage in Middle English Personal Names (East Anglia 1110-1399 / B. Selten. – Lund: C.W.K. Gleerup 1972. – 187 p.
43. Tengvik G. Old English Bynames / G. Tengvik. – Uppsala: Almqvist and Wiksells boktryckeri-a.-b., 1938. – 407 p.
44. Мирославская А. Н. О древнерусских именах, прозвищах и прозваниях / А. Н. Мирославская // Перспективы развития славянской ономастики. М.: Наука, 1980. – С. 202-213.
45. Зинин С. И. Принципы построения «Словаря русских фамильных прозваний XVII в.» / С. И. Зинин // Перспективы развития славянской ономастики. – М: Наука, 1980. – С. 188-194.
46. Reaney P. H. The Dictionary of British Surnames / P. H. Reaney. – London: Routledge and Kegan Paul, 1966. – 366 p.
47. Behaghel O. Die Deutsche Sprache / O. Behaghel. – Halle (Saale): M. Niemeyer, 1953. – 308 p.
48. Трубачев О. Н. Из материалов для этимологического словаря фамилий России (Русские фамилии и фамилии, бытующие в России) / О. Н. Трубачёв // Этимология. 1966. – М.: Наука, 1968. – С. 3-53.
49. Зайцева К. Б. Английская стилистическая ономастика: [тезисы лекций] / К. Б. Зайцева. – Одесса: Изд-во Одесского ун-та, 1973. – 67 с.
50. Комарова Р. А. Немецкая антропонимика / Р. А. Комарова. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1979. – 37 с.
51. Бестужев-Лада И.В. Исторические тенденции развития антропонимов / И.В. Бестужев-Лада // Личные имена в прошлом, настоящем и будущем. Проблемы антропонимики. – [сб. ст.]. – М.: Наука, 1970. – С. 24-33.
52. Чичагов В. К. Из истории русских имён, отчеств и фамилий (Вопросы русской исторической ономастики XV -XVII вв.) / В. К. Чичагов. – М.: Учпедгиз, 1959. – 127 с.
53. Угрюмов А. А. Русские имена / А. А. Угрюмов. – Вологда: Северо-Зап. книжное изд-во, 1970. – 112 с.
54. Щетинин Л. М. Переход собственных имён в нарицательные как способ расширения словарного состава языка (на материале английских фамильных имён): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Л. М. Щетинин. – М., 1961. – 272 с.
55. Чичагов В. К. Из истории русских имён, отчеств и фамилий (Вопросы русской исторической ономастики XV -XVII вв.) / В. К. Чичагов. – М.: Учпедгиз, 1959. – 127 с.
56. Otto G. Die Handwekernamen in Mittelenglischen / G. Otto. – Bottrop, 1938. – 99 p.
57. Thuresson S. Middle English Occupational Terms / S. Thuresson. – Lund: CWK Gleerup; Copenhagen: Ejnar Munksgaard, 1950. – 285 p.
58. Mills A. D. Notes on some Middle English Occupational Terms / A. D. Mills // Studia Neophilologica: a Journal of Germanic and Romance Philology. – Uppsala, 1968. – v. 40. – N I. – p. 35-48.
59. Добровольська О. Я. Агентивно-професійна лексика в історії англійської мови: деривація і таксономія: монографія / О. Я. Добровольська. – Чернівці: Видавничий дім «РОДОВІД». – 2016. – 624 с.

60. Middle English Dictionary / [ed. Hans Kurath, Sherman M. Kuhn, Robert E. Lewis]. – Ann Arbor, Michigan: Univ. of Michigan Press; London: G. Cumberledge, OUP. – [in 21 v.]. – 1952-2001.

61. Stratmann F. H. A Middle-English Dictionary containing words used by English writers from the 12th to the 15th century / F. H. Stratmann. – [A new. ed., rearranged, revised and enlarged by H. Bradley]. – London, 1951. – 708 p.

62. Middle English Compendium. University of Michigan Digital Library Production Service, 2001-2013. – 15 000 p. – [online version]. – Mode of access: <http://www.quod.lib.umich.edu/m/med/>.

63. Oxford English Dictionary. A corrected re-issue with an introduction, supplement, and bibliography of a New English Dictionary on Historical Principles. – Oxford at the Clarendon Press, 1961 (1933). – V. I – XII.

References

1. Shchetynyn, L. M. (1978). Russkye ymena: Ocherky po donskoi antroponymy. [Russian names. Scetches of Don personal names]. Rostov-na-Donu: Yzd-vo Rost. un-ta, 253 p.

2. Bakhnian, K. V. (1981). Sotsyolynhvystycheskyi analiz antroponymov // Teoretycheskiye problemy sotsyalnoi lynchvystyky [Social-linguistic analysis of personal names]. Moscow: Nauka, p. 305-24.

3. Nykonov, V. A. (1970). Do famylyi // Antroponymyka [Family names]. Moscow: Nauka, 1970, p. 83-93.

4. Superanskaia, A. V. K voprosu o kodyfykatsyy lychnoho ymeny [Aspects of codification of personal names]. Moscow: Nauka, p. 74-98.

5. Bondaletov, V. D. (1970). Onomastyka y sotsyolynhvystyka // Antroponymyka [Personal Names Study and Sociolinguistics]. Moscow: Nauka, p. 17-23.

6. Starostyn, B. A. (1978). Nekotorye metodolohycheskiye problemy teoryy sobstvennykh ymen // Ymia narytsatelnoe y sobstvennoe. [Some problems of methodology and theory of the Proper Names Study]. Moscow: Nauka, p. 34-42.

7. Zakazchykova, M. A. (1979). Russkaia antroponymyia XVI-XVII vv.: avtoref. dyss. ... kand. fylol. nauk: 10.02.01 [Russian personal names of XVI-XVII centuries]. Moscow, 25 p.

8. Bakhnian, K. V. (1978). Yssledovanye antroponymyy sotsyolynhvystycheskym metodom / Problemy vnutrennei y vneshnei lynchvystyky [The investigation of personal names by means of social linguistics method]. Moscow: Nauka, p. 155-159.

9. Husynyna, E. B. (1982). Stanovlenye anhylyiskoi famylnoi systemy: (po materyalam ystochnykov VII-XVII v.v.): dyss. ... kand. fylol. nauk: 10.02.04 [The formation of the English family names system]. Leningrad, 202 p.

10. Nykonov, V. A. (1974). Ymia y obshchestvo [Personal name and the society]. Moscow: Nauka, 278 p.

11. Myroslavskaia, A. N. (1955). Sobstvennyye ymena v Novhorodskykh kabalnykh knykhakh 100-104 y 111 gg.: avtoref. dyss. ... kand. fylol. nauk: 10.02.01 [Personal names in the Novgorod kabal books of the 100-104 and 111 years]. Moscow, 16 p.

12. Zynyn, S. Y. (1969). Russkaia antroponymyia XVII-XVIII vv. (na materyale perepysnekh knykh horodov Rossyy): avtoref. dyss. ... kand. fylol. nauk: 10.02.01 [Russian personal names of the XVII-XVIII centuries]. Tashkent, 1922 p.

13. Kaplan, A. B. (1972). Nekotorye voprosy yzucheniya frantsuzskoi srednevekovoi antroponymyky // Evropa v srednye veka [Some aspects of the French Medieval personal names]. Moscow, p. 421-430.

14. Bakhvalova, T. V. (1972). K yzucheniyu ystoriy razvytyia lichnykh ymen v Belozere: avtoref. dyss. ... kand. fylol. nauk [The investigation of the history of formation of personal names of Belozerje]. Leningrad, 21 p.
15. Superanskaia, A. V., Suslova A. V. (1981). Sovremennye russkiye famylyy [Modern Russian Surnames]. Moscow: Nauka, 176 p.
16. Superanskaia, A. V. (1973). Obshchaia teoriia ymeny sobstvennoho [General theory of personal names study]. Moscow: Nauka, 366 p.
17. Chychahov, V. K. (1959). Yz ystoriy russkykh ymen, otchestv y famylyi (Voprosy russkoi ystorycheskoi onomastyky XV-XVII vv.) [The historical aspects of the Russian personal names, patronimics and family names]. Moscow: Uchpedhyz, 127 p.
18. Karpenko, M. V. (1970). Russkaia antroponymyka: [konspekt lektsyi spetskursa] [Russian personal names study]. Odessa, 42 p.
19. Kryvoshchëkova-Hantman, A. S. (1972). Famylyy kak ystochnyk ystoriy yazyka y eho nosytelia // Aktualnye problemy leksykologyy y leksykohrafyy [Family names as the source of the history of language and its speakers]. Perm, p. 248-253.
20. Zaitseva, K. B. Anhlyiskaia antroponymyia y ee stylystycheskoe yspolzovanye: dyss. ... kand. fylol. nauk: 10.02.04 [English personal names and their stylistic usage]. Odessa, 222 p.
21. Bestuzhev-Lada, Y. V. (1970). Ystorycheskiye tendentsyy razvytyia antroponymov // Lychnee ymena v proshlom, nastoiashchem y budushchem. Problemy antroponymyky. [The historical tendencies of the personal names development]. Moscow: Nauka, p. 24-33.
22. Iurkenas, Iu. K. (1966). Drevnye slozhnye ymena v pysmennykh pamiatnykakh velykoho kniazhestva Lytovskoho: avtoref. dyss. ... kand. fylol. nauk [Ancient complex names in the writings of the Great Lithuanian state]. Vylnius, 16 p.
23. Matthews, C. M. (1966). English Surnames. London: Wiedenfild and Nicolson, 359 p.
24. Nykonov, V. A. (1970). Do famylyi // Antroponymyka. [Family names]. Moscow: Nauka, p. 83-93.
25. Kobryn, V. B. (1977). Henealohyia y antroponymyka (po russkym materyalam XV-XVI vv.) // Ystoryia y henealohyia [The genealogy and personal names study (according to the sources of XV-XVI centuries)]. Moscow: Nauka, p. 80-115.
26. Frolov, N. K. (1977). K voprosu o famylnykh ymenakh y stanovlenye nekotorykh yuzhnorusskykh famylyi // Materyaly po rusko-slavianskomu yazykoznaniiu [Family names and the formation of some south-Russian surnames]. Voronezh, p. 134-139.
27. Kolesnytskyi, N. F. (1967). Feodalnoe hosudarstvo (XI-XV vv.) [The feudal state of XI-XV centuries]. Moscow: Prosveshchenye, 271 p.
28. Russel, J. S. (1948). British Medieval Population / J. S. Russel. – Albuquerque: The University of New Mexico Press, 389 p.
29. Shtokmar, Y. Y. (1973). Ystoryia Anhlyy v srednye veka [The history of England in Middle Ages]. Leningrad: Yzd-vo Lenynhradskoho un-ta, 184 p.
30. Kobryn, V. B. (1977). Henealohyia y antroponymyka (po russkym materyalam XV-XVI vv.) // Ystoryia y henealohyia [The genealogy and personal names study (according to the sources of XV-XVI centuries)]. Moscow, p. 80-115.
31. Fransson, G. (1935). Middle English Surnames of Occupation (1100-1350) / Lund: C.W.K. Gleerup, 1935, 217 p.
32. Solonovych, T. F. (1986). Razvytye tematycheskoi hruppy naymenovanyi lyts po professyy v anhlyiskom yazyke: dyss. ... kand. fylol. nauk: 10.02.04 [The

development of the thematic group of occupational names in the English language]. Mynsk, 204 p.

33. Reaney, P. H. (1967). *The Origin of English Surnames*. London, Routledge and Kegan Paul, 415 p.

34. Homans, G. C. (1942). *English Villagers of the 13th Century* / G. C. Homans. – Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 478 p.

35. Dauzat, A. (1945). *Les noms de famille de France*. Paris: Payot, 454 p.

36. Selyshchev, A. M. (1968). Proyskhozhdentye russkykh famylyi, lychnykh ymen y prozvyshch // *Yzbrannyye Trudy* [The origin of Russian surnames, personal names and nicknames]. Moscow, p. 97-29.

37. Novykova, O. N. (2012). Tendentsyy razvytyia brytanskoho antroponymykon: dyss. ... dokt. fylol. nauk: 10.02.04 [The tendencies of the development of British personal names]. Ufa, 435 p.

38. Smith, E. C. (1950). *The Story of Our Names* / E. C. Smith. – New York: Harper, 296 p.

39. Shveitser, A. D., Nykolskyi L. B. (1978). *Vvedeniye v sotsyolynhvystyku* [Introduction to the Sociolinguistics]. Moscow: VSh, 216 p.

40. Superanskaia, A. V. (1970). Yazykovyye y vneyazykovyye assotsyatsyy sobstvennykh ymen // *Antroponymyka*. [Linguistic and non-linguistic associations of personal names]. Moscow: Nauka, p. 7-17.

41. Ekwall, E. (1947). *Early London Personal Names*. Lund: CWK Gleerup, XII-207 p.

42. Selten, B. (1972). *The Anglo-Saxon Heritage in Middle English Personal Names (East Anglia 1110-1399)*. Lund: C.W.K. Gleerup, 187 p.

43. Tengvik, G. (1938). *Old English Bynames*. Uppsala: Almqvist and Wiksells boktryckeri-a.-b., 407 p.

44. Myroslavskaia, A. N. (1980). O drevnerusskykh ymenakh, prozvyshchakh y prozvanyiakh // *Perspektyvy razvytyia slavianskoi onomastyky* [Ancient Russian names, nicknames and bynames]. Moscow: Nauka, p. 202-213.

45. Zynyn, S. Y. (1980). Pryntsyipy postroeniya «Slovaria russkykh famylnykh prozvanyi XVII v.» // *Perspektyvy razvytyia slavianskoi onomastyky*. [The principles of the “The Dictionary of Russian Surnames of the XVII century”]. Moscow: Nauka, p. 188-194.

46. Reaney, P. H. (1966). *A Dictionary of British Surnames*. London, Routledge and Kegan Paul, 1966. – 366 p.

47. Behaghel, O. (1953). *Die Deutsche Sprache* / O. Behaghel. – Halle (Saale): M. Niemeyer, 308 p.

48. Trubachev, O. N. (1966). Yz materyalov dlia etymolohycheskoho slovaria famylyi Rossyy (Russkye famylyy y famylyy, bytuiushchyye v Rossyy) // *Etymolohyia*, 1966 [From the materials to the etymological dictionary of the surnames of Russia]. Moscow: Nauka, p. 3-53.

49. Zaitseva, K. B. (1973). Anhlyiskaia stylstycheskaia onomastyka: [tezysy lektsyi] [English stylistical personal names study]. Odessa: Yzd-vo Odesskoho un-ta, 67 p.

50. Komarova, R. A. (1979). Nemetskaia antroponymyka [The German personal names]. Saratov: Yzd-vo Saratovskoho. un-ta, 37 p.

51. Bestuzhev-Lada, Y. V. (1970). Ystorycheskiye tendentsyy razvytyia antroponymov // *Lychnyye ymena v proshlom, nastoiashchem y budushchem. Problemy antroponymyky* [The historical tendencies of the personal names development]. Moscow: Nauka, p. 24-33.

52. Chychahov, V. K. (1959). Yz ystoryy russskykh ymen, otchestv y famylyi (Voprosy russskoi ystorycheskoi onomastyky XV-XVII vv.) [The History of the Russian names, patronimics and family names]. Moscow: Uchpedhyz, 127 p.

53. Uhriumov, A. A. (1970). Russkiye ymena [Russian personal names]. Vologda: Severo-Zap. knyzhnoe yzd-vo, 112 p.

54. Shchetynyn, L. M. (1961). Perekhod sobstvennykh ymen v narytsatelnye kak sposob rasshyreniya slovarnogo sostava yazyka (na materyale anhlysskykh famylnykh ymen): dyss. ... kand. fylol. nauk: 10.02.04 [The transition of personal names into the common nouns as the means of the vocabulary enrichment]. Moscow, 272 p.

55. Chychahov, V. K. (1959). Yz ystoryy russskykh ymën, otchestv y famylyi (Voprosy russskoi ystorycheskoi onomastyky XV XVII vv.) [The History of the Russian names, patronimics and family names]. Moscow: Uchpedhyz, 127 p.

56. Otto, G. (1938). Die Handwekernamen in Mittelenglischen . Bottrop, 1938. – 99 p.

57. Thuresson, S. (1950). Middle English Occupational Terms. Lund: CWK Gleerup; Copenhagen: Ejnar Munksgaard, 285 p.

58. Mills, A.D. (1968). Notes on some Middle English Occupational Terms // Studia Neophilologica: a Journal of Germanic and Romance Philology. Uppsala, v. 40. – N 1. – P. 35-48.

59. Dobrovolska, O. Ia. (2016). Ahentyvno-profesiina leksyka v istorii anhlysskoi movy: deryvatsiia i taksonomiia: monohrafiia [Occupational names in the history of the English language: derivation and taxonomy]. Chernivtsi: Vydavnychiy dim «RODOVID», 624 p.

60. Middle English Dictionary / [ed. Hans Kurath, Sherman M. Kuhn, Robert E. Lewis]. – Ann Arbor, Michigan: Univ. of Michigan Press; London: G. Cumberledge, OUP. – [in 21 v.]. – 1952-2001.

61. Stratmann, F. H. (1951). A Middle-English Dictionary containing words used by English writers from the 12th to the 15th century [A new. ed., rearranged, revised and enlarged by H. Bradley]. London, 708 p.

62. Middle English Compendium. University of Michigan Digital Library Production Service, 2001-2013. – 15 000 p. – [online version]. – Mode of access: <http://www.quod.lib.umich.edu/m/med/>.

63. Oxford English Dictionary. A corrected re-issue with an introduction, supplement, and bibliography of a New English Dictionary on Historical Principles. Oxford at the Clarendon Press, 1961 (1933). – V. I – XII.

СИСТЕМА ФАМИЛИЙ СРЕДНЕАНГЛИЙСКОГО ПЕРИОДА КАК ИСТОЧНИК ИЗУЧЕНИЯ АПЕЛЛЯТИВНОЙ ЛЕКСИКИ: ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ И СОЦИАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

О.Я. Добровольская

Аннотация. В данной работе осуществлена теоретическая разработка проблемы фамилии среднеанглийского периода как сложной социолингвистической и исторической категории антропонимов периода активного формирования английской семейной системы. В статье выяснены особенности номинативной, идентификационной и общественно-правовой функции фамилии как факторов, определяющих выбор материала лингвистического исследования апеллятивной лексики среднеанглийского периода.

Ключевые слова: антропонимия, фамильная система, среднеанглийский период

MIDDLE ENGLISH FAMILY NAMES AS A SOURCE OF STUDY OF MIDDLE ENGLISH VOCABULARY: LINGUISTIC AND SOCIAL-HISTORICAL ASPECTS

O. Ya.Dobrovolska

Abstract. *The article focuses on the problem of the study of common nouns and personal names, especially Middle English surnames, within one of their historical layers, which gives us the possibility to disclose lingual means and ways of identification of people, interrelation of funds of proper names of neighboring territories in the process of formation of national language. The linguistic analysis of common and proper nouns is still an inexhaustible source of the study of historical and cultural heritage of people, first of all of its social and political structure, especially its production, everyday life, religion, customs, traditions and so on. It helps in its turn to trace the salient traits of individuality of the peoples against the background of its neighbors in space and time.*

The social category of the family names is indicated by the following salient traits: 1) they are functioning in the human society; they came into existence as the constant, hereditary names, which identify the human body and meet the requirements of the society and its members; 2) the development and functioning of the family names depends from the social, economic and cultural level of the society; family names first come into existence in the economically and culturally developed, as a rule, centralized societies; 3) in the societies with class differentiation in different social layers the family names appear very irregularly.

Family name may be treated as the historic category according to the following peculiar features: 1) all the categories of personal names are influenced by the history of nation. As the official hereditary name family name come into existence in the very definite historical period on the definite stage of its development; 2) the process of the family names formation lasted for centuries in several stages. Until the formation of family names haven't finished in the language there co-existed the nominations of different types: the most productive in the language of that period of time, obsolete ones, those which only come into appearance, and many transitional forms; 3) family names serve as the 'reservation for language rarities' – they shelter the words and word-building models, which disappeared or became non-productive in the process of the historical development.

The purpose of the article is to investigate the Middle English surname as a complex sociolinguistic and historical category of personal names of the period of active formation of the English system of surnames. The problem of nominative, identification and social functions of the medieval surname is very urgent in the aspect of study of Middle English vocabulary.

The investigation was held on the basis of the theoretical-linguistic analysis of the scientific papers on the History of the English language and the History of England and other European countries.

The article gives light on the results of the study of Middle English surnames in Modern linguistics, especially of their linguistic and social aspects, their nature and functioning as an essential element of human interrelation. There are two aspects of these study – linguistic, which focuses on the inner structure of the surnames, and social-linguistic, which focuses on the social-linguistic phenomena of the personal names.

The originality of the article under review lies in the fact that it was in several ways fully scientifically proved that the medieval system of surnames must be regarded as the linguistic material of investigation of Middle English vocabulary.

In conclusion the author strengthens the point of view that the social-linguistic and linguistic value of the Medieval surnames as well as three aspects of the surnames – linguistic, social and historical – made it necessary to include the Mediaeval surnames, especially the names of occupation and office, into the essential list of material for further linguistic investigation the Middle English vocabulary, which will obligatorily give the valuable quantitative and qualitative increase in the results of such a study.

Keywords: *Middle English, proper names, surnames*